19/02/2022

Ναυπάκτου Ιερόθεος: «Η παρασυναγωγή και το σχίσμα του φυλετισμού»

/ Γνώμες

- Του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτη Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου κ. Ιεροθέου

Στίς ἡμέρες μας πολλά ἐκκλησιαστικά θέματα πού προκαλοῦν προβλήματα στίς σχέσεις μεταξύ τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν προέρ-χονται ἀπό τόν ἐθνοφυλετισμό, ὁ ὁποῖος διασπᾶ τήν ἑνότητα τῆς Ἐκκλησίας καί προκαλεῖ διαιρέσεις καί σχίσματα. Ὁ φυλετισμός εἶναι μιά «νεωτερική λύμη», δηλαδή φθορά καί καταστροφή τῆς ἑνότητας τῆς Ἐκκλησίας.

Στήν συνέχεια τοῦ κειμέ-νου αὐτοῦ θά δοθοῦν μερικά παρα-δείγματα καί ἔπειτα θά ἀνα-λυ-θοῦν οἱ ἀποφάσεις τῆς Συνόδου τοῦ 1872 στήν Κωνσταντι-νού-πολη, ἡ ὁποία κατεδίκασε τόν φυλετισμό ὡς παρασυναγωγή καί σχίσμα στήν Ὀρθόδοξη Ἐκκλη-σία.

1. Ἔθνη καί Ἐκκλησία

Ὁ Χριστός μετά τήν Ἀνάστασή Του ἔδωσε ἐντολή στούς Ἀποστό-λους νά κηρύξουν σέ ὅλα τά ἔθνη: «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τά ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτούς

εἰς τό ὄνομα τοῦ Πατρός καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διδάσκοντες αὐτούς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετει-λάμην ὑμῖν» (Ματθ. κη΄ 19, 20).

Τήν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς ἀπαρτίσθηκε ἡ Ἐκκλησία ὡς Σῶμα Χριστοῦ ἀπό Ἰουδαίους καί Ἐθνικούς. Στίς «Πράξεις τῶν Ἀποστόλων» φαίνεται αὐτή ἡ συγκρότηση τῆς Ἐκκλησίας ἀπό ὅλα τά Ἔθνη. Οἱ κατοικοῦντες στά Ἱεροσόλυμα «Ἰουδαῖοι ἄνδρες εὐλαβεῖς ἀπό παντός ἔθνους τῶν ὑπό τῶν οὐρανόν» ἄκουσαν τήν βιαία πνοή τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἐπίσης ἄκουγαν τούς Ἀποστόλους νά μιλᾶνε στήν δική τους γλώσσα καί ἔμειναν ἐκστατικοί. Ἔλεγαν:

«Καί πῶς ἡμεῖς ἀκούομεν ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ ἡμῶν ἐν ᾗ ἐγεννήθημεν, Πάρθοι καί Μῆδοι καί Ἐλαμῖται, καί οἱ κατοικοῦντες τήν Μεσοποταμίαν, Ἰουδαίαν τε καί Καππαδοκίαν, Πόντον καί τήν Ἀσίαν, Φρυγίαν τε καί Παμφυλίαν, Αἴγυ-πτον καί τά μέρη τῆς Λιβύης τῆς κατά Κυρήνην, καί οἱ ἐπιδη-μοῦντες ῾Ρωμαῖοι, Ἰουδαῖοί τε καί προσήλυτοι, Κρῆτες καί Ἄραβες, ἀκούο-μεν λαλούντων αὐτῶν ταῖς ἡμετέραις γλώσσαις τά μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ» (Πρ. β΄, 8-11).

Τά τροπάρια τῆς ἀκολουθίας τῆς ἑορτῆς τῆς Πεντηκοστῆς καί τῆς ἑπομένης Κυριακῆς τῶν Ἁγίων Πάντων κάνουν λόγο γιά τήν ὑπέρβαση τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ μέσα στήν Ἐκκλησία.

Οἱ πρῶτες ἐκκλησιαστικές Κοινότητες σέ κάθε τόπο ἀπαρτίζονταν ἀπό Χριστιανούς καί Ἰουδαίους καί Χριστιανούς ἐξ Ἐθνῶν, ὅπως φαίνεται σέ ὅλες τίς Ἐπιστολές τῶν Ἀποστόλων.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος στήν πρός Γαλάτας Ἐπιστολή του γράφει: «Πάντες γάρ υἱοί Θεοῦ ἐστε διά τῆς πίστεως ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· ὅσοι γάρ εἰς Χριστόν ἐβαπτίσθητε, Χριστόν ἐνεδύσασθε. οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος οὐδέ ῞Ελλην, οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδέ ἐλεύθερος, οὐκ ἔνι ἄρσεν καί θῆλυ· πάντες γάρ ὑμεῖς εἷς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. εἰ δέ ὑμεῖς Χριστοῦ, ἄρα τοῦ Ἀβραάμ σπέρμα ἐστέ καί κατ᾽ ἐπαγγελίαν κληρονόμοι» (Γαλ. γ΄, 26-29).

Ἡ Ἐκκλησία, ἑπομένως, ἀπαρτίσθηκε ἀπό Χριστιανούς πού προέρχονταν ἀπό ὅλα τά ἔθνη, μιλοῦσαν διαφορετικές γλῶσσες καί ὅλοι ἦταν μεταξύ τους ἀδελφοί, γιατί ἡ Ἐκκλησία εἶναι πάνω ἀπό ὅλες τίς διαιρέσεις καί ἐθνοφυλετικές διακρίσεις, χωρίς νά καταργῆ τίς Ἐθνό-τητες καί τίς γλῶσσες.

Ἀργότερα μέ τίς ἀποφάσεις τῶν Τοπικῶν καί τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων ἡ Ἐκκλησία πού ἀποτελεῖται ἀπό Χριστιανούς πού προέρ-χονταν ἀπό ὅλα τά Ἔθνη, συγκροτήθηκε κατά γεωγραφικές περιοχές καί ὄχι κατά φυλετική καταγωγή. Ὅσοι Χριστιανοί βρίσκονταν σέ μία πόλη καί σέ μία εὐρύτερη περιοχή, συγκροτοῦσαν μία κατά Τόπους Ἐκκλησία, ἀνεξάρτητα ἀπό φυλές καί γλῶσσες.

Βέβαια, σέ αὐτό διευκολύνονταν ἀπό τήν Ρωμαϊκή Αὐτοκρατορία καί ἀργότερα ἀπό τήν Χριστιανική Ρωμαϊκή Αὐτοκρατορία πού στήν βάση τους ἦταν πολυεθνικές μέ ἐνιαία πολιτιστική παράδοση, ἀλλά αὐτό στήν Ἐκκλησία στηρίζεται περισσότερο στήν Χριστιανική διδασκα-λία πού εἶναι οἰκουμενική, δηλαδή εἶναι πάνω ἀπό ἐθνοφυ-λετικές διαιρέ-σεις.

Καίτοι διατηρεῖται ἡ φυλετική καταγωγή τοῦ καθενός, ἐν τούτοις ὑπάρχει μιά ἄλλη σχέση καί κοινωνία τῶν ἀνθρώπων πού ἀποτελοῦν τά μέλη τῆς Ἐκκλησίας. Εἶναι χαρακτηριστικός ὁ ὕμνος τῶν τεσσάρων ζώων καί τῶν εἰκοσιτεσσάρων πρεσβυτέρων στό ἀρνίο τῆς Ἀποκα-λύψεως, πού συμβολίζουν σύνολη τήν Ἐκκλησία: «Ἐσφάγης καί ἠγόρα-σας τῷ Θεῷ ἡμᾶς ἐν τῷ αἵματί σου ἐκ πάσης φυλῆς καί γλώσσης καί λαοῦ καί ἔθνους, καί ἐποίησας αὐτούς τῷ Θεῷ ἡμῶν βασιλεῖς καί ἱερεῖς καί βασιλεύσουσιν ἐπί τῆς γῆς» (Ἀπ. ε’, 9-10).

Εἶναι σαφές, λοιπόν, ὅτι στήν Ἐκκλησία χωρίς νά καταργῆται ἡ φυλετική κατα-γωγή κάθε ἀνθρώ-που, χωρίς νά καταργῆται ἡ ἰδιαίτερη πατρίδα του, ἐν τούτοις ὑπερβαίνεται μέ τήν Χάρη τοῦ Χριστοῦ. Γι᾽ αὐτό ἡ Ἐκκλησία ὡς «Σῶμα Χριστοῦ» καί «κοινωνία θεώσεως», εἶναι τό μεῖζον, ἐνῶ ἡ φυλετική καταγωγή εἶναι τό ἔλασσον. Ἔτσι, ἡ ἔνταξη τοῦ ἀνθρώπου στό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ καί τήν κοινωνία τῆς θεώσεως συνιστᾶ τήν ὑπέρβαση τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ.

2. Ὁ δυτικός ἐθνοφυλετισμός

Μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου δημιουργοῦνται ἀπό διάφορους Χριστιανούς μέσα στήν Ἐκκλησία τάσεις γιά τήν συγκρότηση ἐκκλησια-στικῶν κοινοτήτων μέ βάση ἐθνοφυλετικά στοιχεῖα.

Ἡ πρώτη προσπάθεια συγκροτήσεως μιᾶς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς καί μιᾶς αὐτοκρατορίας μέ φυλετικά στοιχεῖα παρατηρήθηκε στήν Δύση τόν 8ο αἰώνα μ.Χ. μέ τήν παρουσία τῶν Φράγκων. Τότε ἡ λέξη ἔθνος ταυτίσθηκε μέ τήν φυλετική καταγωγή καί κυρίως μέ τό ἐπα-κό-λουθό του, δηλαδή τίς κοινωνικές τάξεις στά πλαίσια τῆς φεου-δαρ-χίας.

Εἶναι πολύ χαρα-κτηριστικό ὅτι στήν Δύση ἀντίστοιχα μέ τήν λέξη ἔθνος ἦταν τά ὀνόματα natio, ἀπό τό ρῆμα nascor πού σημαίνει γεννῶμαι, καί gens ἀπό τό ρῆμα

gigno πού σημαίνει γεννῶ. Κατά τόν Μεσαίωνα ἡ λέξη nationes δέν δήλωνε τήν καταγωγή, ἀλλά τήν περιοχή προε-λεύ-σεως κάποιου. Ἀπό τόν 15ο αἰώνα χρησιμο-ποιεῖτο ἡ λέξη natio – nationes γιά νά δηλώση μιά ὁρισμένη κοινωνική τάξη πού εἶχε στά χέρια της τήν πολιτική ὀργάνωση τοῦ Κράτους. Ὁ Λούθηρος ὀνόμαζε Deutsche nation τούς εὐγενεῖς σέ ἀντίθεση μέ τόν λαό. Ἀκόμη καί κατά τόν 17ο καί 18ο αἰώνα ἡ λέξη nation σήμαινε κυρίως τό κοινωνικό στρῶμα πού διοικοῦ-σε τό κράτος καί ὄχι τήν λαϊκή ὁλότητα (Κ. Γεωργούλης).

Αὐτό δέν εἶναι ἄσχετο ἀπό τήν ὑποδούλωση τοῦ δυτικοῦ τμή-ματος τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας στούς Φράγκους καί τήν ρατ-σι-στική διαίρεση τοῦ λαοῦ σέ Φράγκους εὐγενεῖς, πού ἦταν οἱ φεου-δάρχες, καί στόν λαό. Ἐπίσης, δέν εἶναι ἄσχετο μέ τόν ὅρο «ἁγία Ρωμαϊκή αὐτοκρατορία τοῦ Γερμανικοῦ Ἔθνους». Ἔτσι, ἐνῶ στήν ἑνωμένη Χριστιανική Ρωμαϊκή Αὐτοκρατορία δέν ὑπῆρχαν κατά βάση ρατσιστικές διακρίσεις, ἀφοῦ πολλές λαότητες ἀποτελοῦσαν τό ἕνα Γένος καί τό ἕνα Ἔθνος, τό Ἔθνος τῶν Ρωμαίων, στήν Δύση μέ τήν ἐπίδραση τῶν Φράγκων τό Ἔθνος ἀποκτᾶ φυλετική, ρατσιστική καί κατά συνέπεια κοινωνική σημασία.

Ὁ θεωρητικός τῆς Γαλλικῆς ἐπανα-στάσεως ὁ Abba Siéyés μέ τό περίφημο πολι-τι-κό του φυλλάδιο γιά τήν «τρίτη τάξη» διεκήρυττε ὅτι ὁ κύριος ἐκπρόσωπος τῆς nation, δηλαδή τοῦ ἔθνους εἶναι ἡ τρίτη τάξη. Νά θυμίσω ὅτι στίς παραμονές τῆς Γαλλικῆς Ἐπανάστασης ἡ «τρίτη τάξη» ἦταν ἡ κοινωνική τάξη, πού ἀποτελοῦνταν ἀπό τόν λαό πού δέν εἶχε ἰδιαίτερα προνόμια, καί ἀποτελοῦσε τό 98% τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Γαλλίας ἔναντι τῶν δύο ἄλλων τάξεων, τίς ὁποῖες ἀποτελοῦσαν ὁ κλῆρος καί οἱ εὐγενεῖς, στίς ὁποῖες ἀνῆκε τό 2% τοῦ πληθυσμοῦ. Καί αὐτό πρέπει νά τό δοῦμε μέσα ἀπό τήν ἄποψη ὅτι ἡ Γαλλική ἐπα-νάσταση εἶναι ἐπανάσταση τῶν Ρωμηῶν ἐναντίον τῶν Φράγκων εὐγε-νῶν, πού εἶχαν κατακυριεύσει τόν λαό, εἶχαν μοιράσει τόν δυτικό χῶρο σέ φέουδα μέ φοβερές κοινωνικές ἐπιπτώσεις. Τό nation, τό ἔθνος, ταυτίστηκε μέ τήν φυλετική καί ρατσι-στική νοοτροπία τῶν Φράγκων.

Ὁ Abba Siéyés (Ἀββᾶ Σεγιέ) στό κείμενό του «τί εἶναι ἡ τρίτη τάξη» ἔθετε τρεῖς ἐρωτήσεις καί ἀπαντοῦσε ὁ ἴδιος σέ αὐτές. Ἔγραφε: «Πρέ-πει νά βάλλουμε στόν ἑαυτό μας τρεῖς ἐρωτήσεις: 1. Τί εἶναι ἡ τρίτη τάξη; Τά πάντα. 2. Τί ἦταν μέχρι σήμερα στόν πολιτικό τομέα; Τίποτα. 3. Τί ζητάει; Νά γίνει κάτι». Στό ὄνομα αὐτῶν τῶν ἰδεωδῶν ξεκίνησε ἡ Γαλλική Ἐπανάσταση ἐναντίον τῶν εὐγενῶν καί οἱ ἐκπρό-σωποι τῆς «τρίτης τάξης» αὐτοανακηρύχθηκαν σέ Ἐθνική Συνέλευ-ση.

Δυστυχῶς, αὐτό τό πνεῦμα τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ ἐπικράτησε σέ ὅλο τόν δυτικό χῶρο καί στήν Τσαρική Ρωσία μέ ἀποτέλεσμα νά μετατραπῆ ἡ ἐκκλησιαστική ζωή ἀπό ὑπε-ρεθνική σέ ἐθνι-κιστική καί ἐθνοφυλετική. Αὐτή τήν τακτική ἐτήρησαν τόσο οἱ λαοί τῆς Δύσεως ὅσο καί ἡ Τσαρική Ρωσία. Ἔτσι, δυστυχῶς, εἰσήχθη μέσα

στήν Ὀρθόδοξη ἐκκλησιαστική ζωή ἡ ἐθνοφυλετική νοοοτροπία.

Αὐτό δείχνει ἡ σύγχρονη νοοτροπία τῆς «εἰσπηδήσεως» μιᾶς Ὀρθοδόξου Ἐκκλη-σίας καί μάλιστα λόγῳ ἐθνοφυλετικῶν κριτηρίων, σέ ἄλλες τοπικές Ἐκκλησίες, πράγμα πού κατά τόν Σεβα-σμιώτατο Μητρο-πο-λίτη Περιστερίου Γρηγόριο, συνιστᾶ τήν «αἵρεση τῆς συνεδαφικό-τητας», δηλαδή πολλές ἐκκλησιαστικές δικαιοδοσίες λει-τουρ-γοῦν σέ μιά περιοχή, καί αὐτό εἶναι τό μεγάλο πρόβλημα τῆς σύγχρονης Διασπορᾶς.

3. Τά σχίσματα στήν Ἐκκλησία μέ βάση τόν ἐθνοφυλετισμό

Γιά νά γίνουν φανερά τά προβλήματα πού ἀναφύονται ἀπό τόν ἐθνοφυλετισμό θά παραθέσω μέ συντομία τρία παρα-δείγ-ματα, πού παρατηρήθηκαν τόν 19ο αἰώνα μέ τήν ἀρχή τῆς δη-μιουργίας ἐθνικῶν Κρατῶν, ἀπόρροια τοῦ δυτικοῦ Διαφωτισμοῦ καί τοῦ Ρο-μαν-τισμοῦ.

α) Ὁ ἑλληνικός ἐθνοφυλετισμός

Μέ τήν συγκρότηση τοῦ πρώτου Ἑλληνικοῦ Κράτους, μέ τήν ἀποκοπή του ἀπό τήν Κωνσταντινούπολη, Πρωτεύουσα τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας, ἀκόμη καί ἐκκλησιαστικῶς, καί τήν ἐπανα-σύνδεσή του μέ τήν ἀρχαία Ἑλλάδα, πού ἔγινε μέ τήν συνδρομή τῆς Ἀγγλίας, τῆς Γαλλίας καί τῆς Ρωσίας, μεταφέρθηκε στό νέο Κράτος ἡ νοοτροπία πού ἐπικρατοῦσε στήν Δύση καί στήν Τσα-ρική Ρωσία.

Ὅπως γράφει ὁ π. Ἰωάννης Ρωμανίδης καί ὁ π. Γεώργιος Μεταλ-ληνός, τόν 19ο αἰώνα καλλιερ-γήθηκε ἔντονα ἡ θεωρία ὅτι ὅλες οἱ ρωμαΐϊκες ἐθνότητες ἦταν ὑποδου-λωμένες στούς Βυζαντινούς. Ἔτσι ἀναπτύχθηκε ὁ ἐθνικισμός «καί προ-ω-θήθηκε ἡ σύσταση μικρῶν ἐθνι-κῶν κρατῶν, μέ βάση τή διάλεκτο-γλώσ-σα, μέ παράλληλη κατά-λυση τῆς μακραίωνης συνειδησιακῆς τους ἑνότητας» (π. Γεώργιος Μεταλληνός).

Τά σχέδια τῶν Φράγκων γιά τήν ἀνασύσταση τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους προωθήθηκαν σημαντικά ἀπό τόν «πατριάρχη» τοῦ ἑλληνικοῦ διαφωτισμοῦ, Ἀδα-μάντιο Κοραῆ. Ἐπηρεασμένος ὁ ἴδιος ἀπό τόν ἀντι-βυ-ζαν--τινισμό πού εἶχε ἐπικρατήσει στόν δυτικό χῶρο ἀπό τό μίσος τῶν Φράγκων, ἀπέβλεπε στήν ἀνα-σύσταση τῆς ἀρ-χαίας Ἑλλάδος καί στήν ἀναβίωση τοῦ πολιτισμοῦ της, πού ὅμως, ὅπως ἔλεγε, εἶχε φθαρῆ ἀπό τόν «βυζαντινισμό καί τόν τουρκισμό». Κατά τόν Κοραῆ ἡ Ἑλλάδα ἔπρεπε νά ἐξευρωπαϊστῆ. Αὐτή εἶναι ἡ περίφημη ἀρχή τῆς μετακέ-νωσης σύμφωνα μέ τήν ὁποία ὅλος ὁ εὐρωπαϊκός πολιτισμός ἦταν στήν βάση του ἑλληνικός, καί ἐπομένως αὐτός ὁ πολιτισμός πρέπει νά ἐπανέλθη στήν κοιτίδα του, τήν Ἑλλάδα, νά περάση δηλαδή «ἀπό τά κοφίνια τῶν ἀλλογενῶν εἰς τά κοφίνια τῶν Ἑλλήνων».

Ὅμως, ἡ πραγματικότητα ἦταν ὅτι καί οἱ κάτοικοι τῆς Πελο-πον-νήσου, τῆς Ρούμελης καί γενικά τοῦ μετέπειτα Ἑλληνικοῦ Κράτους, κατά τήν διάρκεια τῆς Τουρκοκρατίας, ὅπως καί οἱ κάτοικοι ἄλλων περιοχῶν εἶχαν ἔντονα ἀνεπτυγμένη τήν συνείδηση ὅτι εἶναι Ρωμηοί, δηλαδή Ἕλληνες, πού ὅμως ἀνήκουν στήν Χριστιανική Ρωμαϊκή Αὐτο-κρατορία. Στήν συνείδησή τους δέν ὑπῆρχε διάσταση μεταξύ τῶν Ἑλλή-νων καί τῶν Ρωμηῶν. Μέ αὐτήν τήν προοπτική ἔκαναν τήν ἐπανάσταση, γι᾽ αὐτό καί μετά ἀπό αὐτήν ἀναπτύχθηκε «ἡ μεγάλη ἰδέα», ἡ ἀνασύσταση ὅλου τοῦ Ρωμαΐϊκου.

Ἡ Φραγκική ὅμως προπαγάνδα, πού ἀπέβλεπε στήν μή ἀναβίωση τῆς Ρωμαΐϊκης ἰδέας, φαίνεται ἐκτός τῶν ἄλλων καί ἀπό δύο γεγονότα.

Τό πρῶτο εἶναι ἡ προσπάθεια νά ἐπικρατήση ὁ ὅρος Ἕλληνες καί νά καθορισθῆ ἡ ἔννοιά του, ἀφοῦ βέβαια ἀντιπαρατεθῆ πρός τό Ρωμηός. Τήν προσπάθεια αὐτή τήν βλέπουμε καθαρά στίς συζητήσεις πού ἔγιναν στήν ἐπαναστατημένη Ἑλλάδα σχετικά μέ τό Σύνταγμα. Γίνεται, δηλαδή, μεγάλη συζήτηση γιά νά καθορισθῆ ποιοί ἀκριβῶς πρέπει νά θεωροῦνται Ἕλληνες. Ἡ μελέτη τῶν Συνταγμάτων καί τῶν σχετικῶν συζητήσεων στίς Ἐθνοσυνελεύσεις τῆς ἐπαναστατημένης Ἑλλάδος ἀποδεικνύει ὅτι ὡς Ἕλληνες θεωροῦνται ὅσοι κατοικοῦν μόνιμα στόν χῶρο τῆς Ἑλλάδος καί πιστεύουν στόν Χριστό. Αὐτοί μπορεῖ νά εἶναι εἴτε αὐτόχθονες εἴτε ἑτερόχθονες, οἱ ὁποῖοι ὅμως ἀγωνίστηκαν γιά τήν ἐλευθερία καί πολιτογραφήθηκαν στό Ἑλληνικό Κράτος. Αὐτό σημαίνει ὅτι ἔξω ἀπό τήν Ἑλλάδα δέν ὑπάρχουν Ἕλληνες, ἀλλά Ρωμηοί, Γραικοί. Σαφῶς, λοιπόν, γίνεται ὁ διαχωρισμός μεταξύ Ἑλλήνων καί Ρωμηῶν καί ὁπωσδήποτε φαίνεται καθαρά ἡ φραγκική προπα-γάνδα νά ἀποξενωθοῦν οἱ Ἕλληνες ἀπό τούς Ρωμηούς, ὥστε νά μήν ὑπάρχη καί ἡ παραμικρά κίνηση γιά τήν ἀνα-σύσταση τῆς Χριστιανικῆς Ρωμαΐϊκης Αὐτοκρατορίας.

Τό δεύτερο γεγονός, ὡς συνέχεια τοῦ προηγουμένου, εἶναι ἡ ἀπό-σχιση τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπό τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο. Πρόκειται γιά τήν ἱστορία τοῦ ἑλλαδικοῦ αὐτοκεφάλου, τό ὁποῖο δυστυχῶς μιμήθηκαν μετά καί ἄλλες Ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες τῶν Βαλκανίων πού ἀποσχίσθηκαν ἀπό τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο.

Ἴσως θά μποροῦσε νά δοθῆ ἀπό τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο στήν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος τό αὐτοκέφαλο μετά τήν ἀπελευθέρωση ἀπό τούς Τούρκους, ἀλλά αὐτό ἔπρεπε νά γίνη κατόπιν συμφωνίας καί μέ ὁμαλές συνθῆκες καί ὄχι μέ βίαιες ἐνέργειες, αὐτόγνωμες ἀνακηρύξεις, καί μάλιστα μέσα στήν ὅλη νοοτροπία τῶν Ἑλλήνων διαφωτιστῶν, κυρίως τίς ἀπόψεις τοῦ Ἀδαμαντίου Κοραῆ. Τό θλιβερό στήν περίπτωση αὐτή εἶναι ὅτι χρησι-μοποιήθηκε ἡ Ἐκκλησία γιά τήν ἔξαρση καί ἀνάπτυξη τοῦ ἐθνοφυ-λετισμοῦ. Αὐτό εἶναι φοβερό ἄν σκεφθῆ κανείς ὅτι ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία δέν μπορεῖ νά εἶναι ἐθνική μέ τήν ἄποψη τοῦ ἐθνικισμοῦ, ἀφοῦ στήν πραγματικότητα εἶναι ὑπερεθνική.

Ἔτσι, λοιπόν, ἡ ἑλληνική ἐπανάσταση, παρά τά εὐεργετικά της ἀποτελέσματα, παρά τήν ἐλευθερία ἀπό τήν τυραννία τῶν Τούρκων, ἐν τούτοις ἀνέπτυξε καί τήν αἵρε-ση τοῦ φυλετισμοῦ. Στήν πραγματικότητα ἦταν ἄρνηση τῆς Ρωμηοσύνης, καί ἐντάχθηκε στά σχέδια τῶν Φράγκων γιά τήν ἀναβίωση τῶν μικρῶν ἐθνικῶν κρατιδίων. Εἶναι πολύ χαρακτηριστικός ὁ λόγος τοῦ Toynbee ὅτι οἱ Ἕλληνες «ἔκαναν (μέ τό ᾽21) μιάν ἄφρονη ἐνέργεια καί ἔχασαν ὁλόκληρη αὐτοκρατορία».

Εὐτυχῶς, τό 1850 δόθηκε ἀπό τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ἡ αὐτοκεφαλία στήν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος καί ἀποκαταστάθηκε ἡ ἕως τότε, γιά δεκαεπτά χρόνια, σχι-σματική καττάσταση.

β) Ὁ βουλγαρικός ἐθνοφυλετισμός

Τόν 19ο αἰώνα στά Βαλκά-νια ἀναπτύχθηκε καί ὁ βουλγαρικός ἐθνοφυλετισμός, ὅπως τό βλέπουμε χαρακτηριστικά στήν Βουλγα-ρική Ἐξαρχία, ὅσα προηγήθηκαν καί ὅσα ἀκολούθησαν ἀπό αὐτήν. Δέν πρόκειται βέβαια, νά ἀναφερθῶ διεξοδικά στό σοβαρό αὐτό θέμα, ἀλλά νά τονίσω τήν ἄποψη ὅτι καί αὐτή ἡ κίνηση ἐντάσσεται στήν προ-σπάθεια καταλύσεως καί καταργήσεως τῆς Ρωμηοσύνης καί τῆς ἀνα-πτύξεως τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ.

Ἡ ρωσική πολιτική, ἐνῶ μέχρις ἑνός σημείου ὑποστήριζε τίς ἑλλη-νικές ἐπανα-στάσεις γιά τήν πτώση τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας καί γιά ἴδιο ὄφελος, ἀργότερα χρησιμοποίησε τούς Βουλγάρους, στούς ὁποί-ους ἀνέπτυξε τήν ἐθνική τους συνείδηση. Εἶναι χαρακτηριστικός ὁ λόγος τοῦ Τσάρου Νικολάου τοῦ Α’, πού εἶπε στόν Πρεσβευτή τῆς Ἀγγλίας Σέϋμουρ, ὅπως τόν διατύπωσε ὁ τελευταῖος σέ

ἔκθεσή του πρός τόν Ὑπουργό τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἀγγλίας: «Δέν θέλω ἐπιτρέψη ποτέ οὔτε ἀπόπειραν ἀνοικοδομήσεως Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας οὔτε τοιαύτην ἐπέκτασιν τῆς Ἑλλάδος ἥτις νά καταστήση αὐτήν ἰσχυρόν Κράτος».

Ἑπομένως, ἡ ρωσική πολιτική γιά δικούς της λόγους ἦταν συντονισμένη στήν ὅλη τότε δυτική πολιτική γιά τήν ἀνάπτυξη μικρῶν ἐθνικῶν κρατιδίων καί τήν κατάργηση τῆς ἰδέας περί ἀνασυστάσεως τῆς Χριστιανικῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτο-κρατο-ρίας.

Κατά τόν Ρωσοτουρκικό πόλεμο τοῦ 1827 οἱ Ρῶσοι συνάντησαν βορείως τοῦ Αἵμου ἕναν ἀγροτικό λαό πού μιλοῦσε μιά γλώσσα πού ὁμοίαζε μέ τήν δική τους. Οἱ περισσότεροι ἀπό αὐτούς ὅταν ρωτήθηκαν τί εἶναι ἀπήντησαν ὅτι εἶναι Ρωμηοί. Ὡστόσο οἱ Ρῶσοι μελέτησαν τό θέμα καί ἀπεκάλυψαν ὅτι ἦταν ἀπόγονοι τῶν παλαιῶν Βουλγάρων, πού ὅμως εἶχαν ἐκρωμαϊσθῆ, καί ἀπεφάσισαν νά τούς ἀναπτύξουν τήν ἐθνική συνείδηση γιά νά τούς χρησιμοποιήσουν γιά τήν ἐπιτυχία τῶν σχεδίων τους, νά κατέλθουν στό Αἰγαῖο.

Βέβαια, πρέπει νά τονισθῆ ὅτι καί προηγουμένως ὑπῆρχαν προ-σπάθειες ἀναπτύ-ξεως τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως τῶν Βουλγάρων ἀπό λογίους Βουλγάρους καί ξένους, πού ὀφείλονταν σέ πανσλαβιστικές ἰδέες πού προέρχονταν ἀπό τήν Ρωσία. Τό ἔναυσμα ἦταν οἱ συγγραφές τοῦ μοναχοῦ Παϊσίου (1762) καί τοῦ Ἐπισκόπου Σωφρο-νίου Βλαδισλάβωφ (1804).

Κυριό-τερος ἐκπρό-σωπος αὐτῆς τῆς προσπάθειας θεω-ρεῖται ὁ βουλγαρικῆς καταγωγῆς μοναχός Παΐσιος, ὁ ὁποῖος στόν πρόλογο σχετικοῦ βιβλίου του γράφει τά ἑξῆς: «Βούλγαρε, μάθε νά γνωρίζῃς τήν φυλήν σου καί τήν γλώσσαν σου. Ἀγάπα τήν πατρίδα σου καί ἀπόθανε δι᾽ αὐτήν. Προσπάθησε νά διδαχθῇς πῶς ἦτο ὠργανωμένος ὁ λαός σου, μάθε ὅτι εἶχες Βασιλεῖς, Πατριάρχας καί Ἁγίους. Οἱ Ἕλληνες καί οἱ Σέρβοι μᾶς ἐμπαίζουν διότι εἴμεθα ταπεινῆς καταγωγῆς ἄνευ Τσάρων, Πατριαρχῶν καί Ἁγίων, ἄνευ Ἱστορίας. Ἐγώ ὅμως διά τοῦτο ἀγωνίζομαι νά ἀποδείξω τό ἐναντίον καί γράφω τήν ἱστορίαν ταύτην».

Δυστυχῶς, καί στήν περίπτωση αὐτήν ἡ Ἐκκλησία, πού ἀπό τήν φύση της εἶναι ὑπερεθνική, χρησιμοποιήθηκε γιά νά προωθήση τά ἐθνικιστικά σχέδια τῶν Βουλγάρων. Ἡ δυσαρέσκεια τοῦ Σουλτάνου γιά τήν Κρητική ἐπανάσταση, ἡ ἐπιθυμία του νά ἐκδικηθῆ τούς Ἕλληνες ἔγινε ἐκμεταλλεύ-σιμο ὑλικό ἀπό τήν ρωσική πολιτική καί ἔτσι ἐκδόθηκε Φιρμάνι μέ τό ὁποῖο ἱδρυόταν ἀνεξάρτητη Βουλγαρική Ἐξαρχία καί γιά πρώτη φορά ἀναγνωριζόταν βουλγαρική ἐθνότητα. Ταυτόχρονα χορη-γήθηκε ἄδεια γιά τήν ἵδρυση Σχολείων.

Τότε, σέ πολλές περιοχές παρατηρήθηκε ἔντονη δράση τῶν Βουλγά-ρων γιά τήν ἀνάπτυξη τῆς μεγάλης Βουλγαρίας. Ἡ Βουλγαρική Ἐξαρχία ἱδρύθηκε τό 1870 μέ ἔδρα τήν Κωνσταντινούπολη καί ὁ Βούλγαρος Ἔξαρχος περιστοιχιζόταν ἀπό Διαρκῆ Σύνοδο καί εἶχε δυνατότητα ἱδρύσεως Βουλγαρικῶν Ἐπισκοπῶν ὁπουδήποτε θά ἐζητεῖτο. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Χρυσόστομος Παπαδόπουλος γράφει ὅτι οἱ Βούλγαροι δέν ζητοῦσαν ἵδρυση Ἐκκλησίας μέσα στήν Βουλγαρία, ἀλλά «τήν ἵδρυσιν Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας ἐκτεινομένης πανταχοῦ ὅπου ὑπῆρχαν ἤ ἠδύναντο νά ὑπάρξουν Βούλγαροι, νά ἔχουν ἰδίους ἐπισκόπους καί ἰδίους ἱερεῖς καί ἐκεῖ ἔτι, ὅπου ὑπῆρχαν ἄλλοι ὀρθό-δοξοι ἐπίσκοποι καί ἱερεῖς».

Δέν πρόκειται νά καταγράψω ἐδῶ ὅλο τό πρόβλημα πού δημιουργήθηκε, ἀλλά νά ἐντοπίσω μερικά χαρακτηρι-στικά σημεῖα ἀπό τήν δράση τῶν Βουλγάρων, ὅπως διασώθηκαν στόν κώδικα ἀλληλογραφίας τοῦ Μητροπολίτου Βοδενῶν (Ἐδέσσης) Ἀγαθαγ-γέλου. Ὁ Κώδικας αὐτός μετά ἀπό περιπετειώδη περιπλάνηση τελικά ἐκδόθηκε καί ἀποτελεῖ σοβαρό ἀρχειακό ὑλικό γιά τήν μελέτη τῶν βιαιοπραγιῶν τῆς Βουλγαρικῆς Ἐξαρχίας στήν περιοχή τῆς Μητρο-πόλεως Βοδενῶν (σημερινῆς Ἐδέσσης).

Τό πρῶτο σημεῖο πού φαίνεται καθαρά ἀπό τήν μελέτη τοῦ Κώδικος εἶναι ὅτι στά Βοδενά ὑπῆρχαν ὀλίγοι βουλγαρίζοντες, οἱ ὁποῖοι δημιουρ-γοῦσαν πολλά προβλήματα στούς ἥσυχους κατοίκους τῆς πόλεως καί τῆς ἐπαρχίας αὐτῆς. Σέ μιά ἐπιστολή γράφεται: «Ἡ Κοινότης τῆς πόλεως Βοδενῶν ἔβλεπεν, ὅτι ὡς ἐκ τῆς τῶν ταραχῶν τῶν ἐκάστοτε προκαλουμένων ὑπό τῶν ὀλίγων ἐνταῦθα ὀπαδῶν τοῦ βουλγα-ρισμοῦ...». Τό κακό τοῦ βουλγαρισμοῦ ἦλθε στά Βοδενά μέ τήν οἰκογέ-νεια Τζανεσαίων τήν 11ην Νοεμβρίου 1858. Γι᾽ αὐτό χαρακτηρίζεται «μόλυσμα» καί ἀλλοῦ «βουλγαρικόν μόλυσμα». Ἡ ἐπαρχία ἦταν ἥσυχη καί εἰρηνική καί δέν δημιουργεῖτο κανένα πρόβλημα. Αὐτό σημαίνει ὅτι ὅλοι ἀνεγνώριζαν τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, τό ὁποῖο εἶχε ὑπε-ρεθνικό χαρακτήρα. Μάλιστα πληροφορούμαστε ὅτι ἡ ἀνάγνωση στίς Ἐκκλησίες τῶν Βοδενῶν τῆς καθαιρέσεως τοῦ Χατζῆ Παύλου, βουλγαριστοῦ ἱερέως ὁ ὁποῖος δημιουρ-γοῦσε πολλά προβλήματα, ἔγινε «μέ γενική καί ἐνθουσιώδη εὐχαρίστηση τῶν χριστιανῶν, καί χωρίς νά συμβῇ καμμία ταραχή ὑπό τῶν βουλγα-ριστῶν...».

Δέν πρέπει νά ὑποθέση κανείς ὅτι οἱ ἀπόψεις αὐτές τοῦ Μητροπολίτου Βοδενῶν Ἀγαθαγγέλου εἶναι ἀποκλειστικά δικές του ἐκτιμήσεις, καί ὅτι ὑπερ-βάλ-λονται τά πράγματα, γιατί καί ἀπό ἄλλες μαρτυρίες φαίνεται ὅτι πραγματικά οἱ βουλγαριστές ἦταν ἐλάχιστοι καί ἀπομονώθηκαν ἀπό τούς φιλήσυχους κατοίκους τῆς πόλεως, πού ὑπήκουαν στό Οἰκου-με-νικό Πατριαρ-χεῖο καί εἶχαν συνείδηση τῆς Ρωμηοσύνης. Χαρακτη-ριστι-κή εἶναι ἡ ἐπιστολή πού ἀπέστειλαν οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως Βοδε-νῶν στό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο τήν 10ην Φεβρουαρίου 1872,

στήν ὁποία ὁμολογοῦσαν ὅτι ἀνήκουν στό Ρωμαϊκό Πατριαρχεῖο καί δέν ἐπιθυμοῦν νά συμπεριληφθοῦν στήν Βουλ-γαρική Ἐξαρχία. Ἡ ἐπιστολή ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Παναγιώτατε, Ἅπαντες ἐσμέν ὑποκείμενοι τῷ ρωμαϊκῷ πατριαρ-χείῳ καί ὑμέτερα πνευματικά τέκνα. Ὡς καί ἄλλοτε ἐπανειλημμένως εἴχο-μεν κοινοποιήσει, οὕτω, καί σήμερον, διά τηλεγράφου ἡμῶν ἁπάν-των, ἀνηγγείλαμεν τῇ ὑψ. Πύλῃ ὅτι οὐδέποτε θέλομεν παραδεχθῇ ὅπως τό ἐν Ὀρτάκιοϊ ἐδρεῦον προσωρινόν βουλγαρικόν συμβούλιον συμπεριλάβῃ τήν ἐπαρχίαν ἡμῶν εἰς τήν ἐξαρχίαν· διά ταῦτα ἀπαγ-γέλοντες αὐτῇ τήν ἀπόφασιν ἡμῶν, ἐξαιτού-μεθα τάς εὐχάς της».

Τό δεύτερο σημεῖο ἀπό τόν κώδικα ἀλληλογραφίας τοῦ Μητρο-πολίτου Βοδενῶν Ἀγαθαγγέλου εἶναι ὅτι οἱ βουλγαρίζοντες δροῦσαν στήν περιοχή ἐκείνη μέ τήν συνεργασία τῶν οὐνιτῶν, δηλαδή τῶν «παπιστῶν», ὅπως γράφεται. Φαίνονται ἐδῶ οἱ κοινές ἐνέργειες Φράγ-κων καί Βουλγάρων γιά τήν μή ἀναβίωση τῆς Ρωμηοσύνης. Στήν Κου-μένιτσαν (Γουμένισαν) ἀποστέλλεται ἀπό τούς βουλγαρίζοντας διδά-σκα-λος γιά νά μάθη στά παιδιά τά Ἑλληνικά καί τά Σερβικά. Ὁ Μητροπολίτης Ἀγαθάγγελος χαρακτηρίζει κάποιον ὅτι «εἶναι οὐ μόνον ἐκ τῆς Βουλ-γαρικῆς προπαγάν-δας, ἀλλά καί παπιστής». Ἀλλά καί στά Γιαννιτσά ὑπάρχουν οὐνίτες τούς ὁποίους ὁ Μητροπολίτης Ἀγαθάγγελος προσπαθεῖ νά πλησιάση καί νά φέρη στήν Ἐκκλησία.

Τό τρίτο σημεῖο εἶναι ὅτι περιγράφονται μέ τρόπο ρεαλιστικό ὅλες οἱ ἐπεμβάσεις καί οἱ βιαιοπραγίες τῶν βουλγαριστῶν γιά νά προσελκύσουν στήν Βουλγαρική Ἐξαρχία τούς κατοίκους τῆς περιοχῆς, ὥστε στήν συνέχεια νά διεκδικήσουν βουλγαρική ἐθνότητα. Ἐπα-νειλημμένως μέ τήν βία καταλαμβάνουν τόν Ἱερό Ναό τῶν ἁγίων Ἀναργύρων Βοδενῶν (Ἐδέσσης) κατά τήν διάρκεια τῆς νυκτός, ἀλλά τελικά ἀπομακρύνονται ἀπό τούς Ρωμηούς κατοίκους τῆς πόλεως. Ἡ ἀγωνία τοῦ Ἀγαθαγγέλου εἶναι ἔντονη. Στίς ἐπιστολές του διεκτραγω-δεῖται ἡ κατάσταση αὐτή, καθώς ἐπίσης καί οἱ βίαιες ἐνέργειες τῶν βουλγαριστῶν.

Τό τέταρτο σημεῖο πού φαίνεται ἀπό τόν κώδικα ἀλληλογραφίας εἶναι ὅτι ὁ Μητροπολίτης Βοδενῶν Ἀγαθάγγελος κινεῖται ὡς Ρωμηός, ἐντεταγμένος ὀργανικά μέσα στήν ρωμαΐϊκη ἀτμόσφαιρα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Αὐτό φαίνεται ἀπό τό ὅτι δέν τόν ἐνοχλεῖ τόσο ἡ γλώσσα καί ἡ τοπική διάλεκτος μέ τήν ὁποία θά ψάλλεται ἡ θεία Λειτουργία, ὅσο ἡ μή ἀναγνώριση ἀπό ὅλους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρ-χείου πού ἐκφράζει τήν συνείδηση τοῦ Ἔθνους τῶν Ρωμηῶν.

Οἱ βουλγαριστές τῶν Βοδενῶν ζήτησαν ἀπό τόν Μητροπολίτη Ἀγαθάγγελο νά ἀναγνωρίση τόν ἱερέα τους, καί νά τούς παραχωρήση Ἱερό Ναό γιά νά τελοῦν τήν λατρεία τους στήν βουλγαρική γλώσσα. Ἡ ἀπάντηση τοῦ Μητροπολίτου εἶναι χαρακτηριστική: «Εἰς ἀπάντησιν δέ τοῖς εἶπον, ὅτι πρέπει νά ἀναφερθῶσι δι᾽ ἀναφορᾶς των περί τούτου, ἐν ᾗ πρῶτον θά δείξωσιν, ὅτι ἀναγνωρίζουσι τήν Ἐκκλησίαν, συνεπῶς δέ καί

ἐμέ ὡς κυριάρχην των, καί ὅτι τό ζήτημά των εἶναι γλώσσης μόνον ζήτημα καί οὐχί θρησκευτικόν, καί τότε ἀφοῦ γίνῃ σύσκεψις μετά τῶν προυχόντων τῆς πόλεως, ἄν θά κριθῇ εὔλογον, ἠμπορεῖ νά τοῖς δοθῇ ἄδεια».

Φαίνεται ὅτι ἐκεῖνο πού ἐνδιέφερε τότε τούς Ρωμηούς δέν ἦταν τόσο ἡ γλώσσα, ὅσο ἡ ἀναγνώριση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρ-χείου, ἐπομένως ἡ μή προσχώρηση στόν ἐθνοφυλετισμό, πού καλλιερ-γοῦσε ἔντονα ἡ Βουλγαρική Ἐξαρχία.

Ἡ Σύνοδος στήν Κωνσταντινούπολη τό 1872 κατεδίκασε τόν φυλετισμό ὡς «παρασυναγωγή καί σχίσμα», ὅπως θά δοῦμε σέ ἄλλη ἑνότητα, σέ Τοπική Σύνοδο, ἐπειδή ἡ σύγκλιση Πανορθοδόξου Συνόδου γιά νά καταδικαστῆ ὁ ἐθνοφυλε-τισμός προσέκρουε στήν ἀντίδραση τῆς Ὑψηλῆς Πύλης καί στήν διαφορετική γνώμη τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας.

γ) Ὁ ἀραβικός ἐθνοφυλετισμός

Στό τέλος τοῦ 19ου αἰῶνος, ἀκόμη καί μετά τήν καταδίκη τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ τό 1872, ἀναπτύχθηκε ὁ ἀραβικός ἐθνοφυλετισμός πού ὑποκινήθηκε πάλι ἀπό τήν ρωσική πολιτική γιά τήν ἐξαφάνιση τῆς ἰδέας τῆς ἀνασυστάσεως τῆς Ρωμηοσύνης καί σέ βάρος τοῦ Οἰκουμε-νικοῦ Πατριαρχείου.

Τό ἔτος 1898 ἐξαναγκάστηκε σέ παραίτηση ὁ τελευταῖος τῶν Ἑλλήνων Πα-τριάρχης Ἀντιοχείας Σπυρίδων καί ἔπειτα ἐξελέγη ὁ πρῶτος Ἄραβας Πα-τριάρχης Ἀντιοχείας, ὁ ἀπό Λαοδικείας Μελέτιος. Τά γεγονότα τά ὁποῖα προη-γήθηκαν εἶναι πολύ σημαντικά, γιατί εἶναι καρπός καί ἀποτέλεσμα τῆς ἀφυπνίσεως τοῦ φυλετισμοῦ τῶν Ὀρθοδόξων Ἀράβων.

Τά γεγονότα αὐτά περιγράφονται πολύ γλαφυρά στό ἡμερολόγιο τοῦ Κων-σταντίνου Μυριανθοπούλου, τοῦ ὁποίου ὁ πατέρας ἦταν παιδικός φίλος τοῦ Πα-τριάρχου Ἀντιοχείας Σπυρίδωνος. Ἐκείνη τήν κρίσιμη ἐποχή ὁ συντά-κτης τοῦ ἡμερολογίου βρέθηκε κοντά στόν Πατριάρχη Ἀντιοχείας Σπυρίδωνα. Τό ἀνέκδοτο κείμενό του δημοσιεύθηκε μέ ἱκανά εἰσαγωγικά ἀπό τόν ἀείμνηστο Βενέδικτο (Ἀρχιμ. Παῦλο) Ἐγγλε-ζάκη. Τόσο στό κείμενο τοῦ ἡμε-ρολογίου ὅσο καί στίς εἰσαγωγικές ση-μειώ-σεις βρίσκουμε ἄφθονο ὑλικό γιά τό θέμα πού μᾶς ἀπασχολεῖ.

Δέν θά γίνη διεξοδική ἀναφορά στά γεγονότα πού προηγήθηκαν τῆς παραιτή-σεως τοῦ τελευταίου Ἕλληνος Πα-τριάρχου Ἀντιοχείας Σπυρίδωνος καί τῆς ἀναρρή-σεως τοῦ πρώτου Ἄραβος Πα-τριάρχου Μελετίου, ἀλλά θά ὑπογραμισθοῦν μερικά ση-μεῖα πού θά βοη-θήσουν νά καταλάβουμε ὅτι ὁ φυλετισμός ἀποτελεῖ μιά σχισματική κατάσταση στήν Ἐκκλησία.

Τό πρῶτο σημεῖο εἶναι ὅτι, ἀπό τό ἔτος 1724 ἕως τήν παραίτηση τοῦ Πατριάρχου Ἀντιοχείας Σπυρίδωνος, ὅλοι οἱ Πατριάρχες ἀποστέλ-λονταν ἀπό τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο. Καί αὐτό ἔγινε ὕστερα ἀπό τήν ἀτυχῆ ἐκλογή ἑνός δεδηλωμένου Οὐνίτου ἐπισκόπου στόν Πατριαρ-χικό θρόνο Ἀντιοχείας. Μέ τήν παρέμβαση αὐτή τό Οἰκουμενικό Πα-τριαρ-χεῖο διέσωσε τήν Ὀρθοδοξία καί τήν οἰκουμενικότητα τοῦ Πα-τρι-αρ-χείου Ἀντιοχείας.

Μελετώντας τό ἡμερολόγιο τοῦ Κωνσταντίνου Μυριανθοπούλου διαπιστώ-νουμε ὅτι πολ-λοί Ἕλληνες Πατριάρχες καί Ἐπίσκοποι ἐνεργοῦσαν ὄχι φυλετικά, ἀλλά οἰκουμενικά, ὑπερεθνικά. Ὁ Μυριανθόπουλος στό ἡμερολόγιό του διαμαρτύρεται ὅτι οἱ Πατριάρχες Ἀντιοχείας πού προέρχονταν ἀπό τόν ἱερο-σολυμιτικό κλῆρο βοηθοῦσαν περισσότερο ἀπό ὅ,τι ἔπρεπε τούς Ἄραβας Κληρικούς.

Γιά παράδειγμα γράφεται ὅτι ὁ Πατριάρχης Ἀντιοχείας Ἱερόθεος (1850-1885) «ἔστελλε τούς ὑποτρόφους εἰς τήν Θεολογικήν Σχολήν τῆς Χάλκης ἰθαγενεῖς, καλῶς μέν ποιῶν, ἀλλά οὐδένα Ἕλληνα». Ὁ δέ Πατριάρχης Ἀντιοχείας Γεράσιμος (1885-1891) «ἐχειροτόνησε τέσσαρες ἰθαγενεῖς Ἀρχιερεῖς, καί ἔστειλεν ὡς ὑποτρόφους εἰς Χάλκην ἄλλους 4, καί οὐδένα Ἕλληνα».

Δέν ἀποκλείεται στήν πληροφορία αὐτή νά ὑπάρχη δόση ὑπερ-βολῆς, ἴσως καί προσωπικοῦ παραπόνου, ἀλλά πάντως δείχνει τήν πραγματικότητα ὅτι, ἔστω καί ἄν ἦταν Ἕλληνες οἱ Πα-τριάρχες Ἀντιοχείας, δέν εἶχαν φυλετική νοοτροπία καί γι᾽ αὐτό ἀνεδείκνυαν καί Ἄραβες στόν ἀρχιερατικό βαθμό.

Αὐτό διαπιστώνεται ἀπό τό ὅτι τήν ἐποχή αὐτή πού μελετᾶμε (1897-1899) στήν διαμάχη γιά τήν κατάληψη τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου Ἀντιοχείας ἀπό Ἄραβες, οἱ περισσότεροι πού πρωτοστάτησαν σέ αὐτό τό γεγονός ἦταν Ἄραβες Ἀρχιερεῖς. Ὁ διάδοχος τοῦ Πατριάρχου Ἀντιοχείας Σπυρίδωνος, ὁ ἀπό Λαοδικείας Μελέτιος, εἶχε προσληφθῆ ἀπό παιδί στό Πατριαρχεῖο, ὅπου ἔμαθε τήν ἑλληνική γλώσσα. Τό ἴδιο συνέβαινε καί μέ ἄλλους Ἀρχιερεῖς. Ἐπίσης εἶναι πολύ χαρακτηριστικό ὅτι ὁ Πατριάρχης Ἀντιοχείας Σπυρίδων μόλις ἐξελέγη Πατριάρχης διόρισε ὡς Σχολάρχη Δαμασκοῦ τόν Ἄραβα Ἀρχιμανδρίτη Παῦλο, τόν ὁποῖο ἔκανε καί Ἀρχιγραμματέα τῆς Συνόδου τοῦ Πατριαρχείου.

Φαίνεται ἀπό τά λίγα αὐτά παραδείγματα ὅτι οἱ τότε Ἕλληνες-Ρωμηοί Πα-τριάρ-χες Ἀντιοχείας δέν ἐνεργοῦσαν φυλετικά, ἀλλά ὑπερε-θνικά.

Τό δεύτερο σημεῖο πού πρέπει νά ὑπογραμμισθῆ εἶναι ὅτι ὁ ἀρα-βικός φυλετισμός πού εἶχε ἀρχίσει προηγουμένως ὑποδαυλίστηκε τελικά καί ὑποκινήθηκε ἀπό τήν ρωσική πολιτική. Στό ἡμερολόγιο φαίνεται πολύ καθαρά ὁ ἐνεργός ρόλος τοῦ

ρώσου Προξένου Ἀλεξίου Belyaev, ὁ ὁποῖος, ὅταν ἀνέλαβε τά καθήκοντά του, εἶχε θέσει ὡς σκοπό τήν ἄνοδο ἰθαγενοῦς (Ἄραβος) Πατριάρχου στόν θρόνο τῆς Ἀντιοχείας.

Θά ἀναφέρω μερικά παραδείγματα ἀπό τό προσωπικό ἡμερολόγιο τοῦ Μυριανθόπουλου, πού ἔζησε αὐτά τά γεγο-νότα, στά ὁποῖα ἀποδεικνύεται αὐτή ἡ ἀλήθεια.

Ὁ Ρῶσος Πρόξενος παρακινοῦσε τούς Ἀρχιερεῖς νά κηρύξουν ἔκπτωτο τόν Πατριάρχη Ἀντιοχείας Σπυρίδωνα. Γράφεται: «Οἱ Ἀρχιερεῖς ἐκήρυξαν ἔκπτωτον τόν Πατριάρχην Σπυρίδωνα τῇ ὑποκινήσει τοῦ Ρώσσου Προξένου Ἀλεξίου Μπηλάγιεφ, ὅστις σπεύσας μετέβη εἰς Σεϊδνάγιαν πρός ἐπίσκεψιν καί παραπλάνησιν τοῦ Πατριάρχου, ὅστις ὅμως δέν ἐδέχθηκε τοῦτον». Σέ ἄλλο σημεῖο γράφεται ὅτι ὁ Ρῶσος Πρόξενος μετέβη «εἰς τό Πατριαρχεῖον, ὅπου συνωμίλησε μετά τῶν ἰθαγενῶν Ἀρχιερέων». Ἄλλοτε σέ σχετική συνομιλία μέ τόν Μητροπολίτη Σελευκείας «ἐχει-ρονόμει, ὡσεί ἐπιτάσσων, ἵνα γένηταί τι πρός διαφώτισιν τοῦ λαοῦ, καί διεγείρων αὐτόν κατά τῶν Ἑλλήνων». Ἀναφέρονται πολλές περιπτώσεις κατά τίς ὁποῖες γινόταν θεία Λειτουργία μέ ἀφορμή κάποια ρωσικά γεγονότα καί ὅτι τά περισσότερα λέγονταν στήν ρωσική γλώσσα. Κάπου σημειώνεται: «Ἐγένετο δοξολογία πρός τιμήν τῆς μητρός τοῦ Τσάρου, ἧς μετέσχον μόνον οἱ ἰθαγενεῖς Ἀρχιερεῖς».

Ἡ ἐνεργός συμμετοχή τῆς ρωσικῆς πολιτικῆς φαίνεται ἀπό ἕνα ἄλλο γεγονός. Θά τό παραθέσω γιατί εἶναι ἀρκετά εὔγλωττο: «Ἑορτή τοῦ Τσάρου Νικολάου. Ὁ Ρῶσος Πρόξενος Ἀ. Μπηλάηεφ προσε-κά-λεσεν, ἀντί τοῦ κανονικοῦ Τοποτηρητοῦ, τόν Λαοδικείας, συλειτουργή-σαντα μετά τῶν Σελευκείας καί Τύρου καί Σιδῶνος. Ἐκήρυξεν ὁ Ἐπιφανείας. Ἐτελέσθη δοξολογία. Τά πάντα ἐψάλησαν ρωσσιστί, ἰδίως ὑπό μαθητριῶν. Κατά τήν δοξολογίαν ἐχοροστάτησεν ὁ Ἀρκαδίας. Μετά ταῦτα οἱ ἰθαγενεῖς Ἀρχιερεῖς μετέβησαν εἰς τό Ρωσσικόν Προξενεῖον, καί ἐχαιρέτησαν. Οἱ ἡμέτεροι οὔτε εἰς τήν ἐκκλησίαν οὔτε εἰς τό Προξενεῖον, ἀλλ᾽ ἐτηλεγράφησαν ἀπ᾽ εὐθείας πρός τόν Τσάρον συγχαρητήρια, καθώς καί εἰς τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον τά γιγνό-μενα».

Ἐπίσης, εἶναι χαρακτηριστικά δύο γεγονότα τά ὁποῖα ἀποδει-κνύουν τήν ἐνεργοποίηση τῆς ρωσικῆς πολιτικῆς στήν ἐκδίωξη τοῦ τελευταίου Ἕλληνος Πατριάρχου Ἀντιοχείας Σπυρίδωνος καί τήν κατά-λη-ψη τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου Ἀντιοχείας ἀπό Ἄραβα Πατριάρχη.

Τό ἕνα γεγονός εἶναι ὅτι, ἐνῶ ἡ Ὀθωμανική Κυβέρνηση δέν δεχόταν ἀκόμη νά ἐνθρονισθῆ ὁ νέος ἄραβας ἐψηφισμένος Πατριάρχης Ἀντιο-χείας Μελέτιος, ὁ ρωσικός στόλος τῆς Μεσογείου ἔπλευσε στήν Βη-ρυττό καί ὁ Ρῶσος Ναύαρχος

πῆγε στήν Δαμασκό γιά νά χαιρετίση τόν ἐψηφισμένο Ἄραβα Πατριάρχη. Αὐτό, βέβαια, ἦταν μιά πράξη πού ἔδειχνε τήν ὑποστήριξη τῆς Ρωσίας στόν νέο Πατριάρχη.

Τό ἄλλο γεγονός εἶναι ὅτι κατά τήν ἐνθρόνιση τοῦ νέου Ἄραβος Πατριάρχου Μελετίου παρίστατο ὁ Ρῶσος Πρόξενος, καταλαμβάνοντας σημαντική θέση στόν Ναό, λόγῳ δέ τῆς ἐπιτυχίας του αὐτῆς βρα-βεύθηκε ἀπό τήν Ρωσική Κυβέρνηση. Στό ἡμερολόγιο τοῦ Μυριαν-θοπούλου γράφεται: Ἡ ἐνθρόνιση ἔγινε στόν Πατριαρχικό Ναό «προε-ξάρχοντος τοῦ Ρώσου Προξένου Ἀλεξίου Μπηλιάγιεφ, ὅστις, εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, ἀμειφθείς δι᾽ ὅσα διέπραξεν, ὥστε νά ἐκλεγῇ ἰθαγενής Πατριάρχης Ἀντιοχείας, προήχθη εἰς Γενικόν Γραμματέα τῆς ἐν Ρωσσίᾳ Παλαιστινείου Ἑταιρείας».

Ἀπό ὅλα αὐτά φαίνεται ὅτι ὁ ἐθνοφυλετισμός, ἀπό ὅπου κι ἄν προέρχεται, εἶναι διάσπαση τῆς Ρωμηοσύνης καί σχίσμα στήν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία. Καί σέ αὐτό συνε-τέλεσαν τόσο ἡ Δυτική πολιτική, ὅσο ὁ Ρωσικός ἐπεκτατισμός. Δέν εἶναι δυνατόν ἡ φυλή νά τίθεται ὑπεράνω τῆς ἑνότητος τήν ὁποία διασφαλίζει ἡ ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μέσα στήν Ἐκκλησία.

4. Ὁ ὅρος τῆς Τοπικῆς Συνόδου τοῦ 1872

Προηγουμένως ἔγινε λόγος γιά τό ὅτι ἡ Σύνοδος τοῦ ἔτους 1872 στήν Κωνσταν-τι-νούπολη κατεδίκασε τόν φυλετισμό πού εἰσέρχεται στά ἐνδότερα τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καί θέλει τά πάντα νά ρυθμίζωνται βάσει αὐτοῦ. Ἡ ἀπόφαση αὐτή εἶναι πολύ σημαντική, γι᾽ αὐτό θά δώσω μερικές πληροφορίες.

α) Ἡ Ἔκθεση τῆς Ἐπιτροπῆς

Τῆς ἀποφάσεως τῆς Συνόδου τοῦ 1872 προτάσσεται «Ἔκθεσις διαφωτίζουσα τήν ἑτεροδιδασκαλίαν τοῦ φυλετισμοῦ». Ἡ ἔκθεση διαιρεῖται σέ τρία μέρη.

Στό πρῶτο μέρος ἀποδεικνύεται «ἱστορικῶς ὅτι οἱ ἐκ τῶν βουλγάρων ἀπο-σκιρτήσαντες, ὡς μή ὤφελε, τῆς κανονικῆς ἐξαρτήσεως ἀπό τῆς μητρός αὐτῶν, τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, ἀρχικήν ἰδέαν ἔχουσι τήν ἀρχήν τοῦ φυλετισμοῦ».

Στό δεύτερο μέρος ἀποδεικνύεται «ὅτι ἡ ἀρχή αὕτη τοῦ φυλε-τισμοῦ, πρός τήν διδασκαλία τοῦ θείου Εὐαγγελίου ἀντιβαίνουσα, ἄγ-νω--στος ὅλως ὑπάρχει τῆς καθολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, καί τό ἱερόν αὐτῆς ἀνατρέπει πολίτευμα». Ὁρίζεται ὅτι ὁ φυλετισμός εἶναι «ἡ λόγῳ διαφόρου φυλετικῆς κατα-γωγῆς γλώσσης διάκρισις καί διεκδίκησις ἤ ἐξάσκησις ἀποκλει-στικῶν δικαιωμάτων παρ᾽ ἀτόμων ἤ ὁμάδων ἀνθρώπων ὁμοχώρων τε καί ὁμο-ταγῶν», καί ἀνατρέπεται ἡ

φυλετική νοοτροπία, βάσει ὅλης τῆς παρα-δό-σεως τῆς Ἐκκλησίας καί τῶν ἱερῶν Κανόνων, διότι «ἀνατρέπει τό πολί-τευμα τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας».

Καί στό τρίτο μέρος ἡ ἔκθεση ἀπαριθμεῖ διεξοδικά «κατά χρονολογικήν τά-ξιν τῶν ἐκ τῆς ἀρχῆς ἐκείνης διαπεπραγμένων παναθέσμων καί ἀντι-κα-νο-νικῶν πράξεων ὑπό τῆς ἐκ τῶν ἀποσκιρτησάντων συστάσης παρα-συ-ναγωγῆς», ἐννοώντας τοῦ Βουλγάρους.

Ἀφοῦ ἀναλύονται στήν ἔκθεση τά τρία αὐτά σημεῖα, στό τέλος ὑπενθυμίζεται ἡ «σεβαστή ρήτρα τῆς ὀρθοδόξου ρωσικῆς Ἐκκλησίας», δηλαδή ἡ ἀπάν-τηση τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας στόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη καί τήν Ἱερά Σύνοδο γιά τήν ὑπόθεση τῆς Ἐξαρχίας τῶν Βουλγάρων, δηλαδή γιά τήν παρασυναγωγή τῶν Βουλγάρων σέ βάρος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρ-χου. Γράφεται στήν ἐπιστολή τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλη-σίας:

«Ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς αὐτοῦ Παναγιότητος καί παρά τήν θέλησιν αὐτῆς, οἱ βούλγαροι δέν δικαιοῦνται τό παράπαν νά λάβωσιν ἤ ἀποσπάσωσιν ἀπ’ αὐτῆς ὅ,τι ἐπιδιώκουσιν. Ἧττον δέ δικαιοῦνται νά ἀπαλ-λα-γῶσι τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐξαρτήσεως, ἥτις συνδέει αὐτούς μετά τοῦ ὑπερτάτου αὐτῶν ποιμένος καί ἀποσπασθῶσιν ἀπ’ αὐτοῦ αὐτογνω-μόνως, διότι τό τοιοῦτον ἤθελεν εἶσθαι σχίσμα, καί οἱ βούλγαροι κατά τούς κανόνας τῆς Ἐκκλησίας ἤθελον θεωρηθῆ ἀναποφεύκτως ὡς σχι-σματικοί».

β) «Ὁ ὅρος τῆς Τοπικῆς Συνόδου τοῦ 1872»

Μετά τήν ἔκθεση τῆς Ἐπιτροπῆς ἀποφασίζεται «ὁ ὅρος» τῆς Συνόδου τοῦ 1872.

Στήν ἀρχή τοῦ «ὅρου» γίνεται ἀναφορά στόν λόγο τοῦ Ἀποστόλου Παύλου πρός τούς Πρεσβυτέρους τῆς Ἐφέσου νά προσέχουν τόν ἑαυτό τους καί ὅλο τό ποίμνιο στό ὁποῖο τό Ἅγιον Πνεῦμα τούς ἔθεσε Ἐπισκόπους γιά νά ποιμαίνουν τήν Ἐκκλησία τοῦ Κυρίου καί Θεοῦ, καί ὅτι θά ἀναστηθοῦν μέσα ἀπό τήν Ἐκκλησία λύκοι ἄγριοι πού δέν θά λυπηθοῦν τό ποίμνιο (Πρ. κ΄, 28-30).

Ἔπειτα, γίνεται ἀναφορά στούς ἄνδρες ἐκείνους πού ἐμφανίσθηκαν ἀπό τόν εὐσεβῆ βουλγαρικό λαό, ὁ ὁποῖος ἀνήκει στό κλῖμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου, καί τόλμησαν νά εἰσαγάγουν «φυλετισμοῦ καινήν τινα δόξαν ἀπό τοῦ γεηροῦ βίου τῇ Ἐκκλησίᾳ», ἔγιναν «καταφρονηταί τῶν θείων καί ἱερῶν κανόνων» καί μέ πρωτοφανῆ ἀθέτηση αὐτῶν αὐθαδίασαν μέ τό νά συστήσουν «φυλετικήν παρασυναγωγήν». Ἀκριβῶς γιά τόν λόγο αὐτόν συνῆλθαν στήν Σύνοδο αὐτήν «ἐπί τῷ ὀνόμαστι τοῦ μεγάλου Θεοῦ καί Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ» γιά νά ἀνακόψουν «τήν τοῦ κακοῦ διάδοσιν ἐν μέσῳ τοῦ εὐσεβοῦς τούτου λαοῦ».

Καί ἀφοῦ οἱ συγκροτήσαντες τήν Σύνοδο αὐτήν ἐπικαλέσθηκαν τήν ἄνωθεν Χάρη ἀπό τόν Πατέρα τῶν φώτων, μέ κατάνυξη ψυχῆς, ἐξέτασαν καί διαπίστωσαν ὅτι ὁ φυλε-τισμός δέν εἶναι μόνον «ξένος» «πρός τε τήν εὐαγγελικήν διδασκα-λίαν καί τό ἀπ' αἰώνων τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας πολίτευμα», «ἀλλά καί πολέμιος ἀντίκρυς αὐτοῖς», οἱ δέ παρανομίες πού ἔγιναν ἀπό τήν ἀρχή «τῆς φυλετικῆς αὐτῶν παρα-συναγωγῆς» ἐλέγχονται «ὑπό τοῦ συντάγματος τῶν ἱερῶν κανόνων ἀναφανδόν».

Ἔτσι, τά μέλη τῆς Τοπικῆς αὐτῆς Συνόδου, σύμφωνα μέ τούς ἱερούς Κανόνας τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων καί τῶν θεοφόρων Πατέρων τῶν Ἑπτά Οἰκουμενικῶν Συνόδων καί τῶν Τοπικῶν ἀποφαίνονται:

Πρῶτον. «Ἀποκηρύττομεν κατακρίνοντες καί καταδικάζοντες τόν φυλετισμόν, τοὐ-τέστι τάς φυλετικάς διακρίσεις κατά τάς ἐθνικάς ἔρεις καί ζήλους καί διχοστασίας ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, ὡς ἀντικει-μένου τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Εὐαγγελίου καί τοῖς ἱεροῖς κανόσι τῶν μακα-ρίων Πατέρων ἡμῶν, "οἵ καί τήν ἁγίαν Ἐκκλησίαν ὑπερείδουσι, καί ὅλην τήν Χριστιανικήν πολιτείαν διακοσμοῦντες πρός θείαν ὁδηγοῦσιν εὐσέ-βειαν"».

Δεύτερον. «Τούς παραδεχομένους τόν τοιοῦτον φυλετισμόν καί ἐπ' αὐτῷ τολμῶντας παραπηγνύναι καινομανεῖς φυλετικάς παρασυνα-γωγάς κηρύττομεν, συνῳδά τοῖς ἱεροῖς κανόσιν, ἀλλοτρίους τῆς μιᾶς, ἁγίας, καθολικῆς καί ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, καί αὐτό δή τοῦτο ΣΧΙ-ΣΜΑ-ΤΙΚΟΥΣ».

Ἑπομένως, αὐτούς πού ἀποσχίσθηκαν ἀπό τήν Ὀρθόδοξη Ἐκκλη-σία καί ἔπηξαν ἴδιον θυσιαστήριο καί συνέστησαν «ἰδίαν φυλετικήν παρασυναγωγήν», καί ἀναφέρει ὀνομα-στικῶς τούς καθαιρεθέντας καί ἀφορισθέντας καί αὐτούς πού «ἀνιέρως» χειροτονηθέντας ἀπό αὐτούς καί ὅλοι ὅσοι κοινωνοῦν, συμφρονοῦν καί συμπράττουν μαζί τους, καί ὅλους ὅσοι δέχονται «ὡς κυρίας καί κονονικάς τάς ἀνιέρους αὐτῶν εὐλογίας τε καί ἱερο-πραξίας», κληρικούς καί λαϊκούς, «κηρύττομεν ΣΧΙΣΜΑΤΙΚΟΥΣ καί ἀλλοτρίους τῆς τοῦ Χριστοῦ Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας».

Ὁ «ὅρος» τῆς Συνόδου αὐτῆς κατακλείεται μέ προσευχή στόν Πανάγαθο καί φιλάν-θρωπο Θεό καί Κύριο ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστό, τόν ἀρχηγό καί τελειωτή τῆς πίστεώς μας, ὥστε τήν μέν ἁγίαν Αὐτοῦ Ἐκκλησία νά διατηρῆ «ἄμωμον καί ἀλώβητον ἀπό πάσης νεωτερικῆς λύμης» καί νά στηρίζεται στό θεμέλιο τῶν Ἀποστόλων καί Προφητῶν, τούς δέ ἀπο-σχισθέντας ἀπό τήν Ἐκκλησία «καί ἐπί τῇ τοῦ φυλετισμοῦ δόξῃ τήν παρασυναγωγήν αὐτῶν πήξασι» νά δώση μετάνοια, καί νά προσέλθουν στήν μία, ἁγία, καθολική καί ἀποστολική Ἐκκλησία, ἀφοῦ

ἀνανήψουν καί ἀποβάλλουν τά ὅσα διέπραξαν.

Τό ὅλο κείμενο καταλήγει μέ δοξολογία καί αὐτῶν πού τυχόν θά ἐπιστρέψουν μαζί μέ ὅλους τούς ὀρθοδόξους εἰς «τόν μέγαν τῆς εἰρήνης ἄγγελον καί Θεόν, τόν ἐλθόντα καταλλάξαι πάντας καί εἰρήνην εὐαγγελίσασθαι τοῖς ἐγγύς τε καί μακράν, ὅτι αὐτῷ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμή καί προσκύνησις, σύν τῷ Πατρί καί τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τούς αἰῶνας. Ἀμήν».

γ) Παρατηρήσεις γιά τήν ἀπόφαση τῆς Συνόδου

Διαβάζοντας τόν «ὅρον» τῆς Τοπικῆς Συνόδου τοῦ 1872 μποροῦ-με νά κάνουμε μερικές παρατηρήσεις.

Κατ᾽ ἀρχάς τό Συνοδικό αὐτό κείμενο δέν τό ὑπέγραψε μόνον ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Ἄνθιμος, ἀλλά καί οἱ πρώην Πατριάρχες Κωνσταντινουπόλεως Ἄνθιμος, Γρηγόριος καί Ἰωακείμ. Πέρα ἀπό αὐτούς ὑπογράφηκε ἀπό τόν Πατριάρχη Ἀλεξανδρείας Σωφρόνιο, τόν Πατριάρχη Ἀντιοχείας Ἱερόθεο, τόν Ἀρχιεπίσκοπο Κύπρου Σωφρόνιο καί πολλούς ἄλλους Μητροπολίτας τοῦ Κλίματος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ἑπομένως, τό κείμενο αὐτό ἔχει καθολική ἰσχύ.

Ἐπίσης, οἱ ὑπογράψαντες τήν ἀπόφαση τῆς Συνόδου αὐτῆς ἔχουν συ-νείδηση ὅτι ἐνεργοῦν ὡς φορεῖς τῆς Παραδόσεως, ἐμπνεόμενοι ἀπό τήν Χάρη τοῦ Παναγίου Πνεύματος. Γράφουν καί ἐνεργοῦν μέ τόν ἴδιο τρόπο πού θά ἔγραφαν καί θά ἐνεργοῦσαν ἐναντίον κάποιας αἱρέσεως. Αὐτό εἶναι σημαντικό γιατί δείχνει ὅτι ὁ φυλετισμός διασπᾶ τήν ἑνότητα τῆς Ἐκκλησίας, πού εἶναι τό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Καί ξέρουμε πολύ καλά ὅτι κάθε Χριστολογική αἵρεση εἶναι ταυτόχρονα καί ἐκκλησιολογική, ὅπως καί κάθε ἐκκλησιολογική αἵρεση εἶναι καί Χριστολογική. Γράφεται στό κεί-μενο ὅτι ὅπως οἱ ἅγιοι Πατέρες στίς Οἰκουμενικές Συνόδους «ἐξ ἑνός καί τοῦ αὐτοῦ Πνεύματος αὐγασθέντες ὥρισαν τά συμφέροντα», ἔτσι καί αὐτοί ἀποφαίνονται ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι.

Στό κείμενο δίνεται ὁ ὁρισμός τοῦ φυλετισμοῦ. Οἱ Πατέρες καταδικάζουν τόν φυλετισμό, «τοὐτέστι τάς φυλετικάς διακρίσεις καί τάς ἐθνικάς ἔρεις καί ζήλους καί διχοστασίας ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ». Φυσικά, ὅπως φαίνεται στήν φράση αὐτή, δέν κατα-δι-κάζεται ἡ φυλή καί ἡ πατρίδα κάθε Χριστιανοῦ, ἀλλά οἱ φυλετικές διακρίσεις καί οἱ ἐθνικές ἔριδες, πού γίνονται μέσα στήν Ἐκκλησία σέ βάρος τῆς ἑνότητας τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς. Ὅταν ὑποστηρίζεται ὅτι μιά φυλή εἶναι ἀνώτερη ἀπό τήν ἄλλη, καί ὅταν αὐτό γίνεται σέ βάρος τῆς ἑνότητος τῆς Ἐκκλησίας, ὅταν ἡ κάθε ἐκκλησιαστική κοινότητα συγκροτεῖται μέ βάση τήν φυλετική καταγωγή καί ὄχι μέ βάση τά γεωγραφικά ὅρια, αὐτό εἶναι ἄρνηση καί παραθεώρηση τοῦ ὀρθοδόξου ἐκκλησιαστικοῦ πολιτεύματος.

Αὐτό εἶναι συνάρτηση τῶν ὅσων ἔφραφα προηγουμένως ὅτι στήν Ρωμηοσύνη δέν ὑπῆρχαν φυλετικές διακρίσεις, δηλαδή ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, ὅπως ἐκφρα-ζόταν στήν Ρωμαϊκή Αὐτοκρατορία ἦταν στήν πραγματικότητα ὑπερεθνική. Οἱ ἐθνικι-στές Βούλγαροι προῆλθαν «ἐκ μέσου τοῦ εὐσεβοῦς βουλγαρικοῦ λαοῦ». Ὁ Βουλγαρικός λαός ἀνῆκε στήν Ρωμηοσύνη καί εἶχε ἑνότητα μέ ὅλες τίς ἄλλες λαότητες πού ὑπῆρχαν στήν Χριστιανική Ρωμαϊκή Αὐτοκρατορία.

Ἀκόμη, γιά τόν φυλετισμό γράφεται ὅτι ἀποτελεῖ «καινήν τινα δόξαν», πρόκειται «διά τήν τοῦ κακοῦ διάδοσιν», εἶναι πρωτοφανής «φυλετική παρασυναγωγή» πού ἔγινε μέ ἀθέτηση τῶν ἱερῶν Κανόνων τῆς Ἐκκλησίας, καί φυσικά ὅσοι ἐπεχείρησαν τήν δημιουργία αὐτῆς τῆς παρασυναγωγῆς εἶναι «ἀπαυθαδιάσαντες». Ὁ φυλετισμός εἶναι «ξένος» πρός τήν παράδοση τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλη-σίας, εἶναι «νεωτερική λύμη».

Δέν διστάζουν οἱ Πατέρες τῆς Συνόδου αὐτῆς νά χαρακτηρίσουν τήν Βουλγαρική Ἐξαρχία παρασυναγωγή καί τούς ἐξαρχικούς ὡς «ἀλλοτρίους τῆς μιᾶς, ἁγίας, καθολικῆς καί ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας καί αὐτό δή τοῦτο Σχισματικούς». Αὐτό σημαίνει ὅτι δέν ἐνεργεῖ ἡ Χάρη τοῦ Θεοῦ σέ τέτοιες παρασυναγωγές. Γι᾽ αὐτό καί οἱ εὐχές καί εὐλογίες τους εἶναι ἀνίερες.

Ὁ Συνοδικός αὐτός «ὅρος» εἶναι πολύ σημαντικός γιά τό ὀρθόδοξο ἐκκλη-σιαστικό φρόνημα. Δείχνει ὅτι ἡ Ἐκκλησία διέκρινε τόν μεγάλο κίνδυνο τοῦ φυλε-τισμοῦ, πού στήν πραγματικότητα συνιστᾶ τόν ἐθνικισμό. Δέν μπορεῖ νά δια-σπᾶται ἡ ἑνότητα τῆς Ἐκκλησίας μέ κριτήρια φυλετικά, δέν μπορεῖ ἡ Ἐκκλησία νά γίνη ἐθνική, δηλα-δή ἀπό ὑπερεθνική νά περιπέση στόν φυλετισμό.

Καταληκτήριο συμπέρασμα

Ἀπό ὅλα αὐτά ἐξάγεται ὅτι ὁ ἐθνοφυλετισμός εἶναι διάσπαση τῆς ὀρθο-δόξου ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, πού σημαίνει ὅτι κάθε ἐθνοφυλετι-σμός εἶναι

ἀποσπασματικός, ἀφοῦ ἐκφράζει τήν μερικότητα σέ βάρος τῆς καθο-λικότητος. Ἡ Ὀρθοδοξία ἀπό τήν φύση της εἶναι ὑπερεθνική, χωρίς φυσικά νά καταργῆ τίς ἰδιαίτερες πατρίδες κάθε ἀνθρώπου.

Στήν πρός Διόγνητον ἐπιστολή, ἕνα κείμενο τοῦ 2ου αἰῶνος, παρου-σιάζεται ἐκφραστικότατα αὐτή ἡ ἐν Χριστῷ ζωή, πού εἶναι ὑπέρβαση κάθε ἐθνοφυλετισμοῦ καί κάθε ἰδιαιτερότητος. Γράφεται ὅτι οἱ Χρι-στιανοί «πατρίδας οἰκοῦσιν ἰδίας, ἀλλ᾽ ὡς πάροικοι· μετέχουσι πάντων ὡς πολῖ-ται, καί πάνθ᾽ ὑπομένουσιν ὡς ξένοι· πᾶσα ξένη πατρίς ἐστιν αὐτῶν, καί πᾶσα πατρίς ξένη... Ἐν σαρκί τυγχάνουσιν, ἀλλ᾽ οὐ κατά σάρκα ζῶσιν. Ἐπί γῆς διατρίβουσιν, ἀλλ᾽ ἐν οὐρανῷ πολι-τεύονται».

Αὐτό σημαίνει ὅτι χωρίς νά καταργῆται ἡ πατρίδα κάθε μέλους τῆς Ἐκκλησίας, ὑπερ-βαίνεται μέ τήν κατά Χριστόν ξενιτεία. Ἡ βίωση τῶν ἐσχάτων αἴρει κάθε περιο-ριστικότητα. Οἱ Χριστιανοί ἔχουν μιά συγκεκριμένη πατρίδα, ἀλλά δέν κολλᾶνε σέ αὐτήν, ἀφοῦ αἰσθάνονται ὡς ξένοι. Ταυτόχρονα βιώνουν ὅλη τήν οἰκουμένη ὡς πατρίδα.

Στήν ἐποχή μας καλλιεργεῖται ἔντονα ὁ φυλετισμός μέσα στήν Ἐκκλησία καί αὐτό φαίνεται μέ τίς λεγόμενες «Ἐθνικές Ἐκκλησίες» στόν Δυτικό κόσμο καί τίς πολλές ἐκκλησιασικές δικαιοδοσίες σέ ἕναν γεωγραφικό τόπο, πού εἶναι ὄντως ἡ μεγαλύτερη ἐκκλησιολογική πρόκληση τῶν ἡμερῶν μας. Τό πρόβλημα αὐτό εἶναι πολύπλοκο καί φαίνεται ὡς διάσπαση τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἑνότητος, ὅταν μάλιστα εἰσέρχεται καί ἡ πολιτική σκοπιμότητα τῶν Κρατῶν.

Τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο προσπαθεῖ μέσα στήν σύγχρονη αὐτήν ἐθνο-φυ-λετική νοοτροπία νά διατηρήση τήν ὑπερεθνοφυλετική προο-πτική, νά διατηρῆ τήν Ἐκκλησία ἀπό τήν παρασυναγωγή καί τό σχίσμα τοῦ -φυ-λετισμοῦ, πού εἶναι ἡ σύγ-χρο-νη πληγή στό ἐκκλη-σιαστικό πολίτευμα.

Ὅπως εἴδαμε προηγουμένως, κατά τήν Σύνοδο τοῦ 1872 στήν Κωνσταντινού-πολη ὁ φυλετισμός εἶναι σχίσμα ἀπό πλευρᾶς ὀρθοδόξου ἐκκλησιολογίας καί ὅλοι πρέπει νά ἐργασθοῦμε γιά τήν ἑνότητα τῆς Ἐκκλησίας ἀνεξάρτητα ἀπό φυλές, γλῶσσες καί ἐθνοφυλετισμούς. Ὁ ἅγιος Σωφρόνιος ὁ ἀθωνίτης, γράφει γιά τό θέμα αὐτό:

«Μοῦ λένε οἱ ἄνθρωποι: “Εἶναι ἀδύνατον νά ὑπερνικήσει κάποιος μέσα του τόν ἐθνικισμό”. Ἀλλά τότε, σκέφτομαι, “εἶναι ἀδύνατη ἡ σωτηρία!”. Ἄν εἶμαι ἐθνικιστής καί χριστιανός κατά τήν πίστη, τότε ἐγκλωβίζω τόν Χριστό στήν ἔννοια τοῦ ἐθνικισμοῦ. Ἀντιλαμβάνεστε γιατί μοῦ εἶναι ἀδύνατον νά ἀποδεχθῶ αὐτή τήν κρίση καί γιατί ἡ μεγαλύτερη παρηγοριά μου εἶναι ὅτι, μολονότι εἴμαστε μιά μικρή ὁμάδα, προερχό-μαστε ἀπό ἔντεκα ἐθνικότητες! Στήν προσευχή τοῦ Σιλουανοῦ, πού καλεῖ συνεχῶς νά προσευχόμαστε γιά ὅλη τήν ἀνθρωπότητα, ἀπό

τήν ἀρχή ὥς τό τέλος της ἀσφαλῶς δέν ὑπάρχει ἐθνικισμός. Ὅλες αὐτές οἱ ἐθνικές διαιρέσεις ἦταν ἀποτέλεσμα τῆς πτώσεως. Πουθενά δέν βλέπουμε ὡς χριστιανικό κήρυγμα τό μίσος. Συνεπῶς, δέν γίνεται λόγος στή χριστιανική πίστη γιά τήν ἀπόρριψη τῶν ἄλλων ἐθνικοτήτων, ἀλλά γιά τήν ὑπέρβαση αὐτοῦ τοῦ περιορισμοῦ μέ τήν ἀνύψωση στό ἐπίπεδο τῆς προ-σευχῆς στή Γεθσημανῆ».

Πρέπει νά ἐργαζόμαστε συνεχῶς γιά νά μή ταυτίζουμε τόν Χριστό καί τήν Ἐκκλησία μέ τίς πολιτικές τῶν Κρατῶν, ἀλλά νά ὑπερβαίνουμε τήν διαίρεση τοῦ κόσμου καί νά ζοῦμε τήν ἐν Χριστῷ ἑνότητα. Στό Κοντάκιο τῆς Πεντηκοστῆς γράφεται: «Ὅτε καταβάς τάς γλώσσας συνέχεε, διεμέριζεν ἔθνη ὁ Ὕψιστος• ὅτε τοῦ πυρός τά γλώσσας διένειμεν, εἰς ἑνότητα πάντας ἐκάλεσε, καί συμφώνως δοξάζομεν τό Πανάγιος Πνεῦμα».

Τελικά, αὐτά πού ψάλλουμε τήν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς στήν Ἐκκλησία πρέπει νά ἀγωνιζόμαστε νά τά κάνουμε ἐκκλησιαστική πράξη, καί ὄχι ἄλλα νά ψάλλουμε καί ἄλλα νά πράττουμε στήν ζωή μας, καί μάλιστα χωρίς μετάνοια.